

מדינת ישראל

משרד החינוך

אגף הבטיחות

מערכי הדרכה: מד"צים בבתי ספר יסודיים

רקע: תוכנית החומש

משרד החינוך בהובלת אגף בכיר לביטחון, שעת חירום ובטיחות סביבתית גיבש תוכנית מערכתית רב שנתית לבטיחות ילדים, אשר מטרתה צמצום היפגעות ברת מניעה של ילדים מתאונות בישראל. התוכנית מבטאת את המחויבות והאחריות שלנו לפתח, להוביל ולהטמיע תפיסה של בטיחות בקרב ילדים, הורים וקהילה, כאמצעי להתמודדות עם 'מגפת האלף השלישי' (כהגדרת ארגון הבריאות העולמי).

אחד מערוצי הפעולה המרכזיים שהוגדרו במשרד החינוך הוא **רתימת הנוער כשותף להובלת תהליכי חינוך ושינוי בקהילה**. זאת, מתוך ההבנה כי בני הנוער הם המובילים החברתיים בקהילות בהן הם חיים, ולכן הם שותפים טבעיים להובלת הסברה וחינוך ילדים, הורים וקהילה.

מסמך זה מכיל הצעה לשלוש פעילויות שניתן להעביר לפני יציאה לחופשים, שמטרתן היא העלאת המודעות לסיכונים שונים בחופש ובחג. עם זאת, ניתן להתאים את הפעולות למועדים אחרים בשנה.

תפיסת הבטיחות של המשרד

כחלק מהתפיסה לבטיחות, משרד החינוך רואה חשיבות רבה לחנך תלמידים, כבר מגיל צעיר, להתנהגות בטוחה כערך וכן ללקיחת סיכונים מחושבים ומתוכננים, מתוך ההבנה שדפוסים שנטבעים בתחום אחד של החיים צפויים לעבור הכללה לתחומים אחרים. לתפיסה זו אנו קוראים **הבטיחות המאפשרת**, שמטרתה לאזן בין המטרות החינוכיות של המדריכים, לבין שמירה על בטיחות במהלך הפעולה ובהתנהגות היום-יומית. כלומר, איננו שואפים ליצירת "בטיחות כוללת" שאיננה קיימת, ואיננו חושבים שילדים צעירים צריכים להיות מוגבלים במגוון התנסויות שהחיים מזמנים. להפך, ילדים צריכים ללמוד להדליק אש, להשתמש באולר וכן הלאה, אך מיומנויות אלו צריכות להרכש במסגרת שמצד אחד מאפשרת התנסות, ומצד שני מבטיחה מעטפת בטיחות מיטבית. לכן, חשוב לנו שפעילויות שונות יספקו לחניכים התנסויות ורכישת מיומנויות חשובות לחיים, וזאת תוך שמירה על כללי בטיחות בסיסיים שלא יחשפו את החניכים לסיכונים מיותרים.

עריכת הפעולות נעשתה ע"י טליה רפ.

מדינת ישראל

משרד החינוך

אגף הבטיחות

פעילות מס' 1: פעילות לפני היציאה לחופשת החנוכה

פעילות "גיבורי על" לבתי ספר יסודיים לקראת החנוכה

למדריכים: בחג זה אנו מציינים את ניצחון החשמונאים על היוונים, שהוביל בסופו של דבר לכינונה של מדינה יהודית עצמאית. החשמונאים, ובמיוחד יהודה המכבי, היו לסמל של גבורה. בפעילות זו, נעצב את הגיבור היום-יומי, ששומר על עצמו מסיכונים שאפשר להמנע מהם, וגם שומר על סביבתו ומעלה את המודעות לסיכונים אלו. נזמין את התלמידים לדון במושג "גבורה", ומציעים שגבורה יכולה לבוא לידי ביטוי בחיי היום-יום, ובפעילויות השגרתיות שלנו.

תקציר הפעילות:

שלב	פעילות	ציוד נדרש	זמן
א	משחק פתיחה	מדבקות ופתקים וסלוטייפ	10 דק'
ב	דיון על המושג "גבורה"		10 דק'
ג	תוכניות לחופש	תלוי במקום העברת הפעילות: בכיתה: טושים ללוח מחיק בחוץ: חבלים, פתקים בשלושה צבעים	10 דק'
ד	גיבורים בחיי היום יום	דפים	10 דק'
ה	לוקחים אחריות	דפים, טושים צבעוניים, מגנטים קטנים (אפשר לגזור ריבועים ממגנטים של פרסומות)	10 דק'
ו	סיכום הפעילות		5 דק'

א. משחק פתיחה

יושבים במעגל כשחניך אחד באמצע, מדביקים לו על המצח שם של גיבור על מוכר. החניך צריך לנחש מיהו על ידי שימוש במספר מוקצב של שאלות. אחר כך מחליפים חניך ומעבירים את המשחק שוב.

ב. דיון על המושג "גבורה"

למדריכים: כעת זה המקום לשאול את התלמידים מה הם יודעים על חג החנוכה, ומה הערכים המובילים בחג? ספרו מעט לכיתה על חג החנוכה, ותארו את אחד הערכים המובילים אותו: הגבורה. ערכו דיון קצר

- מה דרוש לאדם כדי שיתארו אותו כגיבור?
- איזה גיבורים אתם מכירים? מה מייחד אותם?
- בהרבה מקרים, גיבורים מתגלים רק במצבי קיצון ובמצבים מסכני חיים. האם גם אדם שמנע סיכון מראש יכול להחשב כגיבור? למשל, מה ההבדל בין אדם שמנע היווצרות של שריפה, לבין אדם שהצליח בזמן שריפה להציל אנשים אחרים? האם גם האדם שהצליח למנוע שריפה כי זיהה מראש סיכון, וצימצם אותו, הוא סוג של גיבור?
- מתי לאחרונה הרגשתם גיבורים בעצמכם? תארו את הסיטואציה.

מדינת ישראל

משרד החינוך

אגף הבטיחות

ג. לקראת החופשה

למדריכים: בקשו מהתלמידים לספר על התוכניות שלהם לחופש וכתבו על הלוח את הדברים המרכזיים, בחלוקה ל-3 ריבועים, לפי 3 נושאים שונים שעדיין לא תכתבו על הלוח. אם הפעילות מתקיימת מחוץ לכיתה, או במקום גדול, אפשר להשתמש ברצפה בתור לוח, ולסמן עליה עם חבלים שלושה עיגולים. כל תלמיד יקבל שלושה פתקים בצבעים שונים ועליהם יכתוב מה הוא מתכנן לחופש, כל צבע מתאים למקום אחר שבו התוכניות שלו יתקיימו. החלוקה של הלוח רצפת הכיתה צריכה להראות כך:

דברים שעושים
במקומות ציבוריים

דברים שעושים
בדרכים

דברים שעושים
בבית

כשהתלמידים מפסיקים לשתף, שאלו אותם גם בנוגע לדברים שעושים באופן כללי בחופשה, כדי שנכתוב על הלוח גם הדלקת נרות, נסיעה לקרובי משפחה וכדומה...

ד. גיבורים בחיי היום יום – שומרים על עצמנו ועל הסביבה

מחלקים את הכיתה ל-3 קבוצות, וכל קבוצה מקבלת את אחת הרשימות. על הקבוצה לחשוב על חמישה כללי בטיחות באזור בו הם קיבלו, כללים שיסייעו למנוע תאונות שונות. למשל:

- בבית – מעמידים את החנוכיה במרכז השולחן, על משטח קשיח ולא על מפה.
- בדרכים – חובשים קסדה בכל פעם שיוצאים לרכב על אופניים.
- במקומות ציבוריים – מוודאים שמגרש המשחקים אינו רטוב מגשם למשל (כך נמנע החלקה). במליאה, על כל קבוצה להציג את הכללים שהיא גיבשה, והמדריכים יכתבו אותם על הלוח. הכיתה יכולה להוסיף כעת כללים נוספים, שהקבוצות לא חשבו עליהם. כדאי להסתכל על הפעילויות המתוכננות לחופש, ולחשוב על כללים והנחיות מתאימים. למשל, אם כתוב "נסיעה לפסטיגל או להצגת ילדים" חשבו ביחד על הסיכונים שעשויים להתקל בהם בדרך, ולדרכים להמנע מהם. רעיונות לכללים:
- מקפידים שהאחים הקטנים שלנו מדליקים נרות רק בנוכחות מבוגרים.
- כאשר מטגנים אוכל יש להשיח כל הזמן על להבת הגז בכיריים, ותמיד בהשגחת מבוגר.
- מעמידים את החנוכיה במרכז השולחן ולא על מפה.
- מחזירים את הגפרורים למקום מיד בתום השימוש.
- מרחיקים מטבעות וסביבונים קטנים מילדים מתחת לגיל 3.
- נזהרים מהחלקה במקומות חיצוניים אחרי הגשם.

ה. לוקחים אחריות על הבית

כל תלמיד יקבל דף ומגנט קטן. על התלמידים לצייר את "גיבור החנוכה" שלהם על הדף, ולידו לכתוב את כל הכללים שגיבשה הכיתה. את הרשימות המקושטות יקחו התלמידים לבתים, יתלו על המקרר, ויקפידו שגיבור החנוכה ילווה את כלל הפעילויות המשפחתיות במהלך החופשה.

ו. סיכום הפעילות.